

"FIDES ET RATIO"

Ricard M. Cardenal Carles

ARQUEBISBE DE BARCELONA

PER QUÈ CREC?

307

"La fe i la raó són com les ales amb què s'eleva l'esperit humà fins a la contemplació de la veritat. Déu posa en el cor humà el desig de conèixer la veritat i, en definitiva, de conèixer-lo a ell, a fi que coneixent-lo i estimant-lo pugui arribar a la veritat plena sobre ell mateix."

Amb aquestes paraules comença l'encíclica *Fides et ratio*, amb què el successor de Pere segella aquests fecunds vint anys seus de pontificat al servei de l'Església.

Fonamentat en la seva passió per l'home i atesa la importància del tema, ens diu: "He sentit no sols l'exigència sinó fins el deure i tot d'intervenir sobre aquest tema» (cf. n. 6). Una intervenció magistral sempre al servei de l'home, de tot home, de cada home, i una de les més grans "diaconies" que l'Església pot oferir avui al nostre home contemporani: la diaconia de la veritat. El sant Pare continua aprofundint així en la línia traçada ja a l'encíclica *Veritatis splendor*, però centrant-se aquesta vegada en "el fonament de la veritat en relació amb la fe" (cf. n. 6).

Publicada el 14 de setembre proppassat, festa de l'Exaltació de la Santa Creu, l'encíclica s'adreça directament a tots els bisbes de l'Església catòlica, als filòsofs i als teòlegs, i a totes les persones que cerquen la veritat.

Les motivacions que han portat Joan Pau II, al llindar del

tercer mil·lenni, a intervenir sobre aquest tema, les exposa clarament al número 6 de l'encíclica: el deure que correspon a l'Església pel fet de ser dipositària de la revelació de Jesucrist; la convicció que expressen les paraules del Vaticà II quan afirma que els bisbes són "testimonis de la veritat divina i catòlica", i, finalment, l'exigència que sent a constatar el caràcter parcial de propostes que "eleven allò efímer a la categoria de valor, creant il·lusions sobre la possibilitat d'arribar al sentit veritable de l'existència", i el perill consegüent que "les noves generacions es vegin privades d'uns punts de referència autèntics".

L'encíclica *Fides et ratio* s'estructura en set capítols extensos, d'una gran densitat i profunditat teològica. Ens introdueix així en el camí feixuc de tot creient: "la recerca pacient d'allò que mereix ser viscut" i, encara més, d'allò pel qual val la pena donar la vida: Jesucrist.

De l'admiració de l'home que, entrant dins d'ell mateix, descobreix tot allò que coneix i de què és conscient i, encara més, de l'admiració de descobrir en ell aquesta capacitat intrínseca, en neix la reflexió filosòfica. Un camí semblant és el que fa el creient que, urgit a "donar raó de la seva esperança", o bé arran de la pregunta que es fa ell mateix: "Per què crec?", percep el trobament fecund amb el misteri d'on neix la reflexió teològica. Un trobament amb el misteri, sí; perquè el creient, en definitiva, en formular-se el "Per què crec?", resulta ben conscient de la impossibilitat de plantejar-se aquesta qüestió si, abans de fer-se la pregunta, no estigués ja creient, i, per tant, en el mateix acte de preguntar-s'ho hi ha implícit l'acte de creure. L'home, aleshores, es descobreix ell mateix com "un ésser capaç d'un acte que dóna sentit i enriqueix tota l'existència humana i, com a tal, no pot sinó ser acollit com un do": el do de la fe.

La fe, en aquest sentit, respon més a la imatge d'una fe que treballa, que malda, que cerca. Una fe dinàmica que, tot mirant de trobar els motius últims que la fonamenten (*motivum fidei*), mai no acaba de respondre-hi del tot, i així es converteix en la creu dels teòlegs (*crux teologorum*), els quals no podran començar ni acabar la seva reflexió sinó prostrats davant el misteri.

Però, si és important per a la teologia aquest tema, és de gran importància també per a una societat com la nostra, que ha desplaçat l'horitzó de la veritat a un horitzó merament antropològic, és a dir, que l'home, perdent de vista l'horitzó d'una veritat objectiva, definitiva, global, s'erigeix en centre d'ell mateix, amb la pèrdua consegüent de sentit. Essent l'acte de fe un acte que dóna qualitat a tota l'existència humana, la pèrdua de sentit, de globali-

tat, d'objectivitat, d'allò definitiu, influeix evidentment en la vida de l'home.

Com que cap persona no és capaç de realitzar un acte definitiu fonamentant-se en una premissa incerta, la fe ha de ser certa. Una certa, fruit de la gràcia, que fa confluïr el testimoniatge extern, que ens és revelat per la persona històrica de Jesucrist, amb el testimoniatge intern de l'Esperit, que ens permet reconèixer en Jesús el Fill de Déu. La fe com a certa s'ha de fonamentar en una veritat entesa en el sentit de l'Antic Testament, tal com diu l'encíclica, és a dir, una veritat revelada en la història. Aquesta revelació històrica és allò que ofereix la interessant dialèctica entre el Déu que es revela i el Déu que resta amagat, i atorga a l'home la distància necessària per realitzar un acte plenament conscient i lliure.

Aquestes grans pinzellades ens permeten d'anar intuïnt la possible relació que hi ha entre la fe i la raó. Al número 73, el sant Pare, parlant de la interconnexió entre filosofia i teologia, apunta que aquesta relació s'ha de donar amb el signe de la "circularitat". Pretén expressar amb això que, essent la fe qui determina el contingut de la recerca en la Teologia, cal partir sempre del misteri, i, per tant, la raó humana, respectada sempre en la seva autonomia, sense que això vulgui dir que sigui autònoma, es posa al servei de la Veritat il·luminant, aprofundint en la dada revelada, elaborant conceptes que puguin ser acollits i entesos universalment... però, en darrera instància, haurà de tornar; és més, es trobarà inevitablement en el punt de què partia, en el misteri. Aquest moviment de la teologia a la filosofia i de la filosofia, altre cop, a la dada de la Revelació, aquesta relació circular, aspira a integrar tots dos camps respectant la singularitat pròpia de cadascun i evitant l'exclusió mútua: "o filosofia o teologia"; quan és més aviat "filosofia en la teologia". Aquest plantejament és el que permet al sant Pare, al capítol cinquè, acreditar el magisteri de l'Església com a competent en matèria filosòfica. És un exercici real de diaconia a la veritat revelada i a cada creient, que troba en proclamar-la la pròpia identitat i expressa acollint el magisteri en obediència la seva llibertat i amor.

Les implicacions que pot tenir el contingut d'aquesta encíclica, tant en els diversos camps del saber teològic com en aquells que es refereixen al que és pastoral, evangelitzador, ecumènic, antropològic..., són enormes.

Voldria acabar fent present una frase de sant Tomàs d'Aquino: "La caritat és forma de la fe." La fe és un camí que porta a l'amor. La fe és una decisió de vida que ens toca en primera per-

sona i ens porta a realitzar un acte de què som plenament conscients i en què es vol explicitar al màxim la llibertat pròpia de cadascú. Confessant el contingut d'allò a què s'ha adherit voluntàriament el nostre cor confessem la nostra pròpia identitat, i per això la confessió de fe és confessió d'allò que estimem i per la qual cosa vivim.

La confessió de la fe és en realitat una confessió de l'amor, que pot arribar fins a la gràcia del martiri, com a expressió màxima d'un acte d'obediència i de llibertat en relació amb la Veritat suprema, per la qual val la pena lliurar la vida: Jesucrist.